

## **ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЕВОЇ СФЕРИ**

*В статті розглянуто проблеми формування професійної компетентності майбутніх працівників культурно-дозвіллевої сфери та проаналізовано зміст поняття «професійна компетентність».*

**Ключові слова:** професійна компетентність; професіоналізм; професійна культура фахівця; культурно-дозвіллева сфера; професійна підготовка.

**Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.** Парадигма соціально-культурної освіти в останні десятиліття суттєво змінилася в усьому світі, що пояснюється орієнтацією на принципово нове розуміння культури в освітній системі та у сучасному житті.

«Освіта є стрижневою ланкою, яка забезпечує зв'язок між культурою та розвитком. Розвиток може наповнитись культурою лише в тому випадку, якщо її спочатку вбирає в себе освіта та якщо, в свою чергу, освіта буде ефективно сприяти становленню для особистості її власної культури, а не тільки її соціального та професійного відбору. Будь-яка діяльність з розвитку людини повинна не лише перебувати у гармонії з культурою, в межах якої вона проходить, а й ґрунтуватися на ній» [8, с. 3].

Поняття «компетенція» та «компетентність» на сучасному етапі протиставляються понятійному визначенню «знання – вміння – навички» і передбачають підготовку студентів вузів культури як активних, відповідальних, готових до динамічних змін у суспільстві й економіці, індивідів, які будуть здатні ефективно діяти та вирішувати професійні завдання. Нині, на базі компетентнісної парадигми переробляються кваліфікаційні моделі фахівців, змінюються цілі та зміст професійної освіти, вимоги до окремих складових професійної підготовки, у тому числі професійної підготовки майбутніх працівників культурно-дозвіллевої сфери.

Обраний напрям дослідження відповідає тематиці науково-дослідної теми кафедри культурно-дозвіллевої діяльності Миколаївської філії Київського національного університету культури і мистецтв: «Розвиток професійних компетентностей майбутніх фахівців культурно-дозвіллевої сфери в умовах європейської трансформації».

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Слід зазначити, що у джерел створення теоретичної платформи дослідження професійної культури стояли

О. Конт, Г. Спенсер, Э. Дюркгейм, М. Вебер, Т. Парсонс. На сучасному етапі проблема професійного становлення і компетентності фахівця широко досліджується та висвітлюється у науковій і методичній літературі.

Методологічні й теоретичні аспекти розвитку професійної компетентності розглянуті в роботах С. Харченко, В. Докучаєвої, Н. Краснової, Н. Ларіонової, Д. Разіної, Е. Зеєра, А. Маркової та інших авторів. Формуванню професійної компетентності присвячені дослідження вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема, О. Карпенко, А. Белінської, В. Бочарової, В. Сидорова, А. Ляшенка, І. Миговича, Г. Попович, Є. Холостової та інших.

У працях вчених (С. Сисоєва, Н. Баловсяк, Л. Зеленська, О. Касаткіна, О. Кривошеєва, В. Назаренко, І. Букреєва, О. Добудько, О. Головка, Н. Мурована, Ю. Пінчук, В. Саюк, Л. Собко, А. Шишко, Г. Селевко, А. Хуторський) розглядаються проблеми професійної компетентності фахівця. Проблеми формування професійної компетентності майбутніх працівників культурно-дозвіллевої сфери вивчали і вивчають такі вчені як Т. Веблен, П. Дебре, Ж. Дюмазедьє, М. Каплан, Дж. Келлі, С. Паркер, Д. Робертсон, М. Смітом, Ж. Фішер, Ж. Фурастьє, Ж. Фридман, Дж. Шиверс ін.

**Висвітлення не вирішених раніше частин загальної проблеми.** Слід зауважити на тому, що не всі вітчизняні і зарубіжні вчені приділяли достатньо уваги питанню формування у студентів професійної спрямованості, інтересу до обраної професії, розуміння її громадського сенсу і особової значущості, специфічної професійної поведінки, професійної етики, майстерності, зрілості, індивідуального стилю, відповідальності і надійності. Проведений аналіз науково-методичної літератури, вивчення досвіду роботи та особистий досвід дозволяє зробити висновок про те, що досліджено окремі важливі аспекти зазначеної проблеми, проте проблеми формування професійної компетентності та особистого розвитку майбутнього фахівця культурно-дозвіллевої сфери на сучасному

етапі, на наш погляд, ще недостатньо досліджено, розроблено та висвітлено у наукових публікаціях, що і зумовило звернення до даної проблематики.

**Мета статті** полягає у визначенні сутності професійної компетентності майбутніх працівників культурно-дозвілєвої сфери в освітньому процесі вищих навчальних закладів культури і мистецтв.

**Виклад основного матеріалу.** Існують різні підходи щодо формування професійної культури фахівця. Філософський підхід розкриває закономірності формування професійної культури; конкретно-науковий – описує особливості її становлення; соціально-психологічний підхід характеризує соціальні функції, умови і механізми дії особистісної культури фахівця в суспільному житті; конкретно-соціологічний – вирішує конкретні завдання з урахуванням суспільної цінності професії.

Майбутні фахівці культурно-дозвілєвої сфери повинні чітко усвідомлювати соціальне значення своєї професії, мати уяву про шляхи та засоби творчої реалізації, розвивати почуття професійної гідності та відповідальності.

Професіоналізм – це цілісне особистісне утворення, що включає в себе комплекс особливостей людини. Професіоналізм – ступінь відповідності характеристик особистості та її підготовленості до успішного здійснення професійної діяльності, можливості досягати найвищих результатів при її здійсненні [6, с. 141]. А невід’ємною частиною професіоналізму є професійна компетентність працівника. «Компетентна» (від лат. *competens* – відповідний, здатний) у своїй справі людина означає «обізнана», яка є визнаним знавцем у якому-небудь питанні, авторитетна, повноправна [3, с. 162].

Сучасна дослідниця Х. Хантлі поняття «професійна компетенція» визначає як гармонійне поєднання професійних знань, умінь і навичок, які розподіляються на три групи: професійні знання (знання змісту, вміння вчити і вчитися); професійна діяльність (вміння планувати власну діяльність, створення сприятливих умов навчання, оцінювання процесу навчання); професійні зобов’язання (активна участь у навчально-виховному процесі, лідерство і креативність, виховання морально-етичних цінностей) [1, с. 126].

Необхідно підкреслити, що професійна культура безпосередньо впливає на практику реалізації професійної діяльності, зокрема на професійні ролі, а також на шляхи і способи їх виконання, формуючи тим самим соціальну поведінку особистості. Функціонування певного працівника в полі професійної культури може розглядатися не тільки як процес організації професійної діяльності, а й як процес надання смислу професійній діяльності всередині професії та у соціальній системі в цілому. Все вище викладене дозволяє дати комплексне визначення професійної компетентності та її структури.

Професійна компетентність – це якість, властивість або стан фахівця, що разом або окремо забезпечує його фізичну, психічну, духовну відповідність потребам, вимогам до певної професії, спеціальності, спеціалізації, стандартам кваліфікації, службової посади, яку цей фахівець займає.

Стосовно психології професіоналізму, виділяють наступні види компетентності: професійно-кваліфікована компетентність (спеціальна) – підготовленість до самостійного виконання професійних виробничих завдань, уміння оцінювати свою роботу, здатність самостійно здобувати нові знання й уміння; соціальна компетентність – здатність до колективної діяльності і співробітництва з іншими працівниками, готовність до прийняття на себе відповідальності за результати своєї праці, навколишнє середовище й інші цінності; індивідуальна компетентність – готовність до постійного підвищення своєї компетентності, рефлексії, саморозвитку та наявність мотивації особистості до професійної праці [2, с. 10].

Сучасні вчені нараховують до 500 різних видів і форм дозвілля: це аматорська художня творчість, заняття спортом, відвідування театрів, кіноконцертних залів, бібліотек, музеїв, подорожі, кінофотоаматорство, колекціонування і багато іншого, це далеко не повний перелік видів творчої діяльності, що впливає на духовний розвиток особистості.

В умовах трансформації соціальних інститутів складається ситуація, при якій культурно-дозвілєва сфера найбільше впливає на формування особистості молодшої людини. Дозвілля постає в контексті реалізації інтересів особистості, пов’язаних з рекреацією, саморозвитком, самореалізацією, спілкуванням, задоволенням існуючих потреб та передбачає вибір занять людини будь-якого віку у вільний час.

Все вище сказане дозволяє зробити наступний висновок про те, що виконання поставлених завдань перед сучасними культурно-дозвілєвими установами на достатньому, професійному рівні можливе лише при наявності високо кваліфікованих кадрів. Слід зазначити, що специфіка професії, як один з факторів, що впливає на формування професійної культури, не тільки визначає професійні вимоги до працівників культурно-дозвілєвих установ як до фахівців (творчі, організаторські, психологічні, комунікативні здібності й менеджмент в самому широкому сенсі цього слова), але й формує певний «культурний код», який дозволяє таким фахівцям інтерпретувати соціально-професійну взаємодію.

«Професійна культура – це сфера, яка детермінує правила та відносини між людьми, які практикують одну і ту ж професію, що задає відносини першості, практику реалізації професії» [4, с. 20]. Професійна культура ідентифікується, перш за все, професійною групою, автентичністю якої вона забезпечується. Традиційно, професійна культура являє собою сукупність норм, правил і моделей поведінки людей, спеціальних теоретичних знань і практичних умінь, пов’язаних з конкретним видом праці [5, с. 57].

Під професією в сучасному контексті ми розуміємо не стільки окремий вузький вид діяльності, скільки широку групу спеціалізованих видів діяльності, об’єднаних загальними завданнями, які виконуються у соціальній системі. Отже, професійна культура забезпечує унікальний спосіб конструювання реальності професійної діяльності представниками певної професії. При цьому професійна культура є органічною частиною загальної культури особистості.

У зв'язку з цим, перед системою вищої освіти, постає завдання переорієнтації освіти, зміщення акцентів від «процесу отримання знання» на «компетентнісний підхід», управління якістю освіти на основі аналізу освітніх досягнень, перегляду концепції викладання ряду дисциплін, зміни управлінських, організаційно-методичних умов, спрямованих в сукупності на підготовку фахівців з високим рівнем професійної культури.

При цьому потрібно розуміти, що компетентність передбачає не стільки наявність у спеціаліста обсягу знань та досвіду, скільки здібності актуалізувати накопичені знання та вміння в життєвий момент, використання їх у процесі реалізації своїх професійних функцій компетентності: спеціальна та професійна компетентність, методична компетентність, соціальна, психологічна компетентність тощо.

Отже, можна зазначити, що сучасність вимагає здійснювати орієнтацію освіти на формування «людини культури». Сучасна освіта повинна формувати при цьому системне мислення, професіоналізм через призму понять культури, де культура, відповідно, розглядається як «об'єктивний результат діяльності людей та суб'єктивні людські сили і здібності, реалізовані в діяльності (знання й уміння, виробничі й професійні навички, рівень інтелектуального, естетичного і морального розвитку, світогляд, способи і форми взаємного спілкування людей» [7, с. 294].

На формування професійної культури майбутнього фахівця впливають різні чинники: особливості самої професії, загальна культура і мотивація особистості, яка отримує професійну освіту, якість освітніх послуг, що надається вищим навчальним закладом тощо. Серед чинників становлення професійної культури фахівця особливо слід відзначити професійно-освітню культуру вищого навчального закладу, де студент отримує теоретичні та практичні знання та вміння в обраній сфері професійної діяльності

Аналіз цих термінів визначив, що одним з головних чинників професійної компетентності майбутнього працівника культурно-дозвілєвої сфери є емоційна сфера. Це здатність ефективно взаємодіяти з людьми, які оточують в системі міжособистісних відносин.

Особливо слід підкреслити, що вміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях, правильно визначати особливості та емоційні стани інших людей, вибирати адекватні способи поведінки з ними і реалізувати ці способи в процесі взаємодії, вважається найважливішою складовою професійної компетентності працівника культурно-дозвілєвої сфери.

Розглянемо проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців культурно-дозвілєвої сфери з урахуванням профілю їх підготовки та специфіки навчальних дисциплін у Миколаївській філії Київського національного університету культури і мистецтв на прикладі викладання дисципліни «Анімаційно-ігрові технології дозвілля» для студентів спеціальності «Культурологія» ВП МФ КНУКіМ.

В учбовому процесі професійної підготовки майбутніх працівників культурно-дозвілєвої сфери використовуються професійно спрямовані дидактичні ігри і навчальні тренінги. Ці інтерактивні методи

роботи сприяють успішному засвоєнню студентами професійного досвіду, управлінню процесом професіоналізації. Слід зазначити, що моделювання професійної діяльності, яке відбувається завдяки використанню дидактичних ігор, ігрового моделювання, тренінгів дає змогу студентам розвивати навички професійної поведінки та створює можливості для відпрацювання відповідних професійних вмінь та навичок.

Використання інтерактивних методів навчання на практичних заняттях з дисципліни «Анімаційно-ігрові технології дозвілля» допомагає організувати діалогове спілкування студентів, що веде до взаєморозуміння, взаємодії, до спільного вирішення поставлених навчальних завдань. Такі інтерактивні заняття включають в себе як домінування одного виступаючого, так і домінування однієї думки над іншим. За допомогою таких діалогів студенти вчать критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі ретельного аналізу обставин і відповідної інформації, зважувати альтернативні думки, приймати продумані рішення, брати участь у дискусіях, навчаються спілкуванню з іншими людьми.

Для цього на практичних заняттях з навчальної дисципліни «Анімаційно-ігрові технології дозвілля» організовується індивідуальна, парна й групова робота, студентам пропонуються рольові ігри та ігрове проектування майбутніх анімаційно-ігрових програм, надається можливість набуття навичок роботи з документами та різними джерелами інформації, використовуються різні творчі завдання, у подальшому студенти мають можливість здійснювати роботу над навчальними творчими соціально-анімаційними проектами, які вони розробляють, готують та втілюють на реальну аудиторію.

Стосовно використання інноваційних ігрових технологій слід зазначити, що перевагою ігрових методів навчання є те, що спілкування у грі, наближає студентів до умов реального життя; відбувається відпрацювання професійних навичок учасників гри; підвищується рівень оволодіння комунікативними навичками, особливостями розумових процесів; відбувається розвиток та удосконалення особистісних якостей студентів.

Основні критерії такої інтерактивної ігрової моделі навчання полягають в наступному: можливість неформальної дискусії, вільного викладення матеріалу, збільшення ініціативи студентів, посилення мотивації, наявність групових завдань, вирішення яких потребує колективних зусиль.

Професійна підготовка спеціалістів для культурно-дозвілєвої галузі визначається засвоєнням системи певних знань, сформованість професійно значущих вмінь та якостей майбутніх спеціалістів, що стає можливим на основі поєднання як традиційних так і новітніх засобів навчання.

Важливою умовою такої підготовки є реалізація певних принципів. У контексті нашого дослідження ми виділили такі принципи: зв'язок теорії з практикою (студенти повинні вміти і мати можливість застосовувати отримані знання на практиці); виховний характер навчання (виховується, насамперед, культура творчої праці); систематичність і послідовність

(урахування закономірностей викладання прикладної дисципліни); принцип синергії методів, прийомів, засобів і форм.

Використання саме таких форм та методів навчання дозволяють застосовувати нову педагогічну етику спілкування викладача та студентів (принцип творчого співробітництва), використовувати діалог як домінуючу форму співпраці, що сприяє формуванню у студентів умінь вільно обмінюватися думками, моделювати життєві ситуації та орієнтації на творчий розвиток.

Це підтверджують психолого-педагогічні дослідження Н. Побіченко, Г. Кіберник, Г. Селевако, О. Піроженко, в яких науково обґрунтовано та доведено, що групова навчальна діяльність сприяє активізації й результативності навчання, вихованню самостійності, вчить висувати, доводити та відстоювати свою точку зору.

А дослідження Н. Суворової, В. Лозової, Л. Зарецької, Г. Троцько, М. Сметанського переконливо доводять, що інтерактивні технології принципово змінюють схему комунікації в навчальному процесі. Вони орієнтовані на реалізацію пізнавальних інтересів і потреб особистості, тому особлива увага приділяється організації процесу ефективної комунікації, в якій учасники процесу взаємодії є більш мобільними, більш відкритими та активними.

Вивчення досвіду роботи з даного напрямку та особистий досвід роботи свідчить про те, що інтерактивні заняття сприяють вдосконаленню особистісної сфери кожного студента, зниженню рівня агресії та конфліктності, підвищенню професійної компетентності і мотивації, та загалом прискорюють процес навчання: закріплення отриманих теоретичних знань через оволодіння практичними вміннями і навичками.

До інтерактивних методів навчання відносяться і навчальні тренінги. Слід підкреслити, що тренінг – це групова форма роботи, яка також сприяє підвищенню рівня позитивної взаємодії, пізнавальної активності, працездатності, професійної мотивації, знижує рівень агресивності та конфліктності учасників.

Тренінг – це також спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, прогнозовану мету – створити комфортні умови для навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. До факторів, що стимулюють активність учасників навчального тренінгу відносяться: пізнавальний і професійний інтерес; творчий характер навчально-пізнавальної діяльності; ігровий характер проведення занять; емоційна складова участі у вправах і завданнях.

Підкреслимо, що тренінг як специфічна форма групової роботи сприяє формуванню у студентів навичок ефективної взаємодії з іншими людьми та оточуючим середовищем. Адже професійна взаємодія сучасного працівника культурно-дозвілєвої сфери побудована на спілкуванні і тісній взаємодії з різними за віком, за соціальним статусом і гендерними особливостями учасниками культурно-дозвілєвих заходів і є принципово відмінною від взаємодії із технічними засобами та матеріальними суб'єктами.

Стосовно нашого дослідження навчальний тренінг ми розглядаємо як метод навчання та творчого розвитку студентів, в ході проведення якого, відбуваються передбачувані зміни властивостей поведінки суб'єктів діяльності, а також здійснюється формування і закріплення нових знань, умінь, навичок.

Найважливішою умовою досягнення мети навчального тренінгу є активна участь всіх студентів у такому виді інтерактивного навчання, у вправах, творчих завданнях ролевих іграх, які моделюють ситуації їх майбутньої професійної діяльності та дозволяють вільно експериментувати та отримувати зворотній зв'язок. Особливо слід підкреслити, що навчальний тренінг є запланованим видом навчальної роботи, яка є невід'ємною складовою навчального процесу, метою якого є удосконалення наявних знань і навичок та одержання нових, на основі власного набутого досвіду.

Програма навчального тренінгу будується таким чином, що інформація яка надається учасникам, закріплюється через виконання практичних завдань і вправ. Можливість застосування різноманітних методів зумовлюється особливостями сприйняття людини. А для того, щоб ефективність тренінгу була дійсно високою, слід ретельно готуватись до його проведення, уважно підходити до вибору вправ, правильно підбирати завдання, враховувати психологічні особливості студентів, специфіку їх майбутньої роботи, сприйняття, мислення, увагу, мотиваційну сферу, засоби міжособистісної взаємодії, кількісний і якісний склад групи, розподіл за гендерним чинником, рівень оволодіння студентами інформацією з обраної проблеми (її достовірність, глибина, стійкість, особливості соціального розвитку та інші особливості цільової аудиторії).

Такі форми занять мають суттєві відмінності від інших видів навчальних занять. Аналіз особистої практики проведення занять-тренінгів та використання елементів тренінгів на заняттях зі студентами спеціальності «Культурологія» ВП МФ КНУКіМ, дозволив зробити висновок, про те, що викладач, який обирає таку форму проведення занять, має чітко усвідомлювати як позитивні особливості так і ті обмеження, які виникають під час проведення такого роду занять у кожній окремій академічній групі та будувати свою роботу відповідно до певних умов проведення інтерактивного заняття, індивідуальних особливостей студентів кожної окремої групи та місця де проводяться такі заняття.

Слід зазначити, що специфічними рисами інтерактивних занять у системі мистецької освіти є наступне: дотримання принципів групової роботи; спрямованість на допомогу студентам у саморозвитку, при цьому допомогу надає не тільки викладач, який веде такі заняття, а і всі студенти групи; визначена просторова організація (інтерактивні заняття проходять у зручному ізольованому приміщенні, де студенти мають можливість не тільки сидіти у колі, а й вільно рухатись по приміщенню; акцент робиться на взаємних стосунках між студентами, які розвиваються у ситуації «тут і тепер»; застосування активних методів групової роботи (групова дискусія, мозковий штурм,

синектичні сесії, фокус-групи, ситуаційно-рольові та ділові ігри психологічні вправи, ігрове проектування); об'єктивація суб'єктивних почуттів і емоцій студентів до кожного, хто працює в групі; вербалізація рефлексії; атмосфера розкритості та вільного спілкування; створення клімату психологічної безпеки.

**Висновки і перспективи подальших досліджень.**

Реалізація моделі інноваційної освіти сприятиме вирішенню проблеми професійної підготовки випускників вищих навчальних закладів культури і дозволить підготувати затребуваних ринком праці молодих фахівців, здатних надати свого інноваційного темпу соціально-економічному розвитку України; саме освіта закладає потенціал успіху у подальшій професійній

діяльності фахівця. У ході освітнього процесу формується комплекс необхідних знань і навичок, професійних установок, готовність до різних видів діяльності та до її ролевої структури; отже, саме освіта визначає рівень розвитку певних креативних здібностей і навіть коригує та формує індивідуальність і особистісні риси майбутнього фахівця.

Слід зазначити, що дана стаття не вичерпує і не розкриває всі важливі аспекти зазначеної проблеми формування професійної компетентності студентів вузів культури, майбутніх працівників культурно-дозвілєвої сфери, інші важливі аспекти зазначеної проблеми будуть досліджені, а результати досліджень висвітлено у подальших наукових публікаціях.

**Список використаних джерел**

1. Гелбрейт Дж. Экономические теории и цели общества / Дж Гелбрейт; под ред. акад. Н. Н. Иноземцева. – М. : Прогресс, 1979. – 406 с.
2. Дмитренко Г. Особливості дослідження змісту вищої педагогічної освіти / Г. Дмитренко, Л. Ричкова, Л. Сивенко // Порівняльний аналіз сучасних систем освіти в реформуванні вищої школи України. – К. : УКМА, 1996. – С. 123–125.
3. Иванова Е. М. Психология профессиональной деятельности / Е. М. Иванова. – М. : ПЕРСЭ, 2006. – 382 с.
4. Кочергин В. Я. Профессиональная культура и социальные технологии. – М. : Прогресс, 2007. – 120 с.
5. Кравченко А. И. Культурология: учебное пособие для вузов. 3-е изд. М.: Академический проект, 2002. 496.
6. Столяренко А. М. Психология Менеджмента : учеб. Пособие / А. М. Столяренко – М. : ЮНИТИ – ДАНА, 2005. – 608 с.
7. Философский энциклопедический словарь. М.: Советская энциклопедия, 1983. 840 с.
8. ЮНЕСКО : Діяльність у сфері освіти у всьому світі. – Париж, 1994.

*Л. Калинина,*

канд. пед. наук, г. Николаев, Украина

**ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ  
БУДУЩИХ РАБОТНИКОВ КУЛЬТУРНО-ДОСУГОВОЙ СФЕРЫ.**

В статье рассмотрены проблемы формирования профессиональной компетентности будущих работников культурно-досуговой сферы и проанализировано содержание понятия «профессиональная компетентность».

**Ключевые слова:** профессиональная компетентность; профессионализм; профессиональная культура специалиста; культурно-досуговая сфера; профессиональная подготовка.

*L. Kalinina,*

PhD in Pedagogical sciences, Mykolajiv, Ukraine

**PROBLEMS FORMIROVANIE PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE WORKERS  
CULTURAL LEISURE OF SPHERE**

In the article problems of formation of professional competence of future workers amusement industry and analyses the concept of "professional competence".

**Key words:** professional competence; professionalism; and professional culture of a specialist; cultural and leisure sphere; training.

**Рецензенти:** *Коваль Г. В.,* д-р наук з держ. упр., в.о. професора;  
*Болюбаш Н. М.,* канд. пед. наук, доцент.

© Калініна Л., 2017

*Дата надходження статті до редколегії 06.04.17*